

Plaček, Miroslav

[Genealogia. Studia nad wspólnotami krewničymi i terytorialnymi w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym. Red. J. Hertl a J. Wroniszewski]

Archaeologia historica. 1988, vol. 13, iss. [1], pp. 651-652

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139807>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

etc.). K. Grażawski o opevnění typu „motte“ v Rodoszkach (s centrální věžovitou stavbou ? poč. 15. stol.) a o hrádku v Bachotku (dvě fáze — konec 12. až poč. 13. stol. a pol. 13. až poč. 14. stol. — věž rozměrů 6×7 m).

Dvě kratší informace jsou z pera E. Krauseho. V první doplňuje výsledky J. Kamińskiej v Siedlatkowě (zjištěny hospodářské budovy stejného časového zařazení jako hrádek, které po jeho zániku pokračovaly dále, ve třetí fázi vzniká opodál zděný dvůr — 2. půle 16. popřípadě poč. 17. stol.), ve druhé prezentuje poznatky získané na hrádku v Szamotułach (2. pol. 14. stol., zástavba dřevěná nebo dřevito-hlinitá).

Dvojice autorů T. Łaszkiwicz a P. Wawrzyniak se zaměřuje na opevnění v Popówě (2. a 3. třetina 14. stol., obytno-obranná věž čtvercového půdorysu o stranách 7,4 m, základová partie vsazená do hmoty násypu zachovaná in situ až do výše 2,4 m byla vyplněna jilem, věž měla zřejmě více než tři podlaží, hospodářské zázemí nezjištěno, strážní funkce).

R. Sachs velmi stručně rekapituluje výsledky výzkumu kamenné věže v Siedlęciniu u Jelení Hory, zkoumané v roce 1938 F. Geschwendtem. Zdá se, že jde o značně významnou lokalitu, jejíž revizní výzkum by byl žádoucí (P. K.).

Viceméně teoretického zaměření je pasáž S. Kołodziejského vážící se k problematice drobných středověkých opevnění v západním Malopolsku (zabývá se otázkou terminologickou — mimo jiné navrhuje označení obranné šlechtické sídlo, jejich vznik nejdříve ve 2. pol. 13. a poč. 14. stol. — upozorňuje na důvody, které k tomu vedly, jistá podobnost se Slezskem, etc.).

Konečně jediná materiálově zaměřená práce pochází od K. Wachowského, který zpracoval cca 300 kusů střel — šípů bez hrotu ze zámku v Lehnici, z nichž většina se dochovala v úplnosti. Kompletních šípů bylo zaregistrováno kolem 20 exemplářů. Z hlediska konstrukčního rozlišuje W. dva základní typy (1/3 množství a 2/3 množství), které jednoznačně charakterizuje a uvažuje o možnosti jejich použití (hrot s tulejkou či trnem, oboustranné zahrocení nebo tupé seříznutí v místě nasazení na tětivu — přesnost střelby, profilace a funkce letek — opeření, stopy smůly v místě nasazení hrotu, etc.). Řídké analogie ze západní Evropy souhlasí s uvedenými dvěma základními typy, jejichž délka se pohybovala kolem 37 cm a váha okolo 40 g a které jsou kladeny do 15. stol. (Toulec se čtyřmi hroty, z nichž dva byly opatřeny dřevěnými násadami, byl také vybagrován v roce 1960 z řeky Moravy v Moravičanech, okr. Šumperk. NZ uložena v AÚ ČSAV Brno pod číslem 3219/60.)

PAVEL KOUŘIL

Genealogia. Studia nad wspólnotami krewniaczymi i terytorialnymi w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym. Red. J. Hertl a J. Wroniszewski. Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 1987, 247 s., 5 tab. v textu.

Publikace přináší materiály genealogického sympózia z 21.—23. 9. 1983, organizovaného v Golubu-Dobrzyni spolkem „Związki rodowe i terytorialne Polski średniowiecznej“. Jde o závažné výsledky bádání o významných polských šlechtických rodech a problematiku s genealogií souvisící, přičemž význam pro nás spočívá ve značné příbuznosti vývoje, o obecných zákonitostech nemluvě. Výtah ze své plánované monografie o rodu Łabędz erb labuť uvedl J. Bieniak. Příslušníci rodu se objevují počátkem 14. století, ale dělba majetků větví byla provedena už ve 13. století. Praotce hledá mezi Všebořici, ovšem popírá předpokládané spříznění s našimi Hrabišici. B. Śliwiński se zabývá rodem malopolských Lisů (erb dvakrát překřížované střely), ale zatím nemůže potvrdit Długošův údaj, že z nich pochází krakovský vévoda Mikuláš a arcibiskup Pełka. Úvahy o rodu Godziembů za Jagellonců (erb sosna) jsou obsahem příspěvku J. Pakulského, hluboce rozpracovaného díky bohatství pramenů 15. století. Ród Rawiczów w wiekach średnich je název příspěvku J. Wroniszewského, jenž v závěru vyslovuje hypotézu, že existuje příbuznost Rawiczů s Vršovci, kterou předpokládal již Długoš. Významem topografických názvů se zabývá T. Wasilewski. Poukazuje na různost starších a novějších povolání souvisejících s pozdějšími hesly, na erbovní názvy

a na jejich souvislost s některými místními jmény a toponymy vůbec (hlavně hydronymy). Příspěvek V. Vaníčka Rody pražských a nejvyšších českých komorníků 12. a 13. století nese podtitul K utváření vztahů mezi šlechtou a monarchií v Čechách a obsahuje zajímavou myšlenku o velmi časném omezování panovnické autokracie, kterou ověřuje na příkladu hodnosti nejvyššího komorníka. M. Cetwiński (Wokól „Klejnotów“) rozebírá některé otázky, zejména autorských vlivů, obsahu známého naučně-heraldického dílka 15. století. Popírá tvůrčí účast J. Długoše. M. Derwich zkoumá v příspěvku Klasztor Św. Kryża na Łysej Górze a rycerstwo sandomierskie vztahy sandoměřské šlechty ke klášteru. Přehled stavu bádání v oblastech s dřívějším značným vlivem německým obsahují práce A. Skowroňského (Stan badań nad rycerstwem wschodniopomorskim do 1309 roku) a J. Zdrenky (Stan badań nad rycerstwem zachodniopomorskim) a o rozsáhlé výměně názorů svědčí zápis z diskuse. Samostatně uvedený diskusní příspěvek J. Kurtyky o morawické větvi rodu Toporů zřejmě způsobil, že referát P. Klimecké, k němuž byl směřován, nebyl zařazen.

MIROSLAV PLAČEK

Andrea Bartošková, Slovanské depoty železných předmětů v Československu. Studie AÚ ČSAV v Brně, roč. XIII, sv. 2. Academia, Praha 1986, 128 s., 27 kresl. obr., 3 přílohy, IV fotografické tab., německé resumé.

Publikace A. Bartoškové se kromě úvodní části (s. 3—4) skládá z pěti kapitol. V první podává autorka základní typologii nejdůležitějších železných předmětů vyskytujících se v depotech (s. 5—9), jejichž typová škála je velmi různorodá. Kladem je, že typy a varianty popisované seker, radlic, srpů, kos a třmenů jsou i vyobrazeny. Druhá, nejrozsáhlejší část obsahuje soupis depotů (s. 10—64) řazený abecedně podle lokalit, kde jsou uvedeny základní údaje o nálezech, jejich uložení a o literatuře. Všechny dostupné nálezy A. Bartošková vyobrazuje v jednoduchých, avšak výstižných kresbách dle jednotlivých nálezových celků. Z novějších hromadných nálezů, jež autorce nebyly již k dispozici, doplňujeme depot z hradiska „Petrova louka“ u Strachotína (srov. Z. Měřinský, Výzkum hradiště „Petrova louka“ u Strachotína a jeho zázemí v roce 1980 [okr. Břeclav], PV 1980, Brno 1982, 32), Prušánek (srov. Z. Klanica, Výzkum pohřebišť z 8.—11. stol. a pravěkých a slovanských sídlišť v Prušánkách v r. 1979 [okr. Hodonín], PV 1979, Brno 1981, 35—36) a ve výčtu předmětů ze známého nálezu v Moravském Jánu není uvedeno nákončí, na němž je vyobrazen muž s péřovou ozdobou na hlavě, vypouštějící z levé ruky ptáka, které bylo s největší pravděpodobností též součástí tohoto depotu (srov. J. Dekan, Velká Morava. Doba a umění. Bratislava 1976, 83—84, obr. 66; Z. Klanica, Velkomoravský gombík, AR XXII, 1970, 426, obr. 5 na s. 428; týž. Počátky slovanského osídlení našich zemí, Praha 1986, 202) a dostalo se do soukromého vlastnictví.

Krátký třetí oddíl je nazván „Kritika pramenů“ (s. 65—66) a čtenář je zde uveden do kritiky vypovídacích schopností shromážděného materiálu. Na základě způsobu získání, dokumentace a dochování v muzejních sbírkách jsou depoty rozděleny do čtyř kvalitativně odlišných skupin. Těžiště studie je bezesporu v posledních dvou kapitolách. Především je to vlastní analýza obsahové stránky depotů (s. 67—97), kde je postupováno dle jednotlivých skupin předmětů (zemědělské a řemeslnické nástroje, zbraně, jezdecká výstroj, předměty denní potřeby a ostatní železné předměty). Ty jsou typologicky zařazeny a pokud je to na základě našich dosavadních znalostí možné, je upřesněno i jejich chronologické postavení. Analýza je pak A. Bartoškové východiskem k závěrečným úvahám (V. kap., s. 98—118). Dle typologických kritérií je zde naznačena relativní chronologie hromadných nálezů a dělení na horizont předvelkomoravský a velkomoravský. Zde autorka nedopatřením rámcově datuje depot z mikulčického VIII. kostela do období let 950—1050 (s. 102), ač v soupisu správně kriticky hodnotí publikované názory, nejnověji jej řadí do období počátku 10. století (s. 28).

Při časovém zařazení depotů se A. Bartošková opírá především o některé celky obsahující chronologicky citlivější materiál, jako například ostruhy, sekery, lité gar-